

Eğitim ve Öğretim Alanındaki Çevre Etiği Tez Çalışmalarının İncelenmesi

Investigation of Thesis on Environmental Ethics in Field Education and Training

Derya SÖNMEZ*

Özet

Toplumsal yaşamın hemen her alanında meydana gelen hızlı değişimler ve dönüşümler, birçok alanda etik yaklaşımın öne çıktığı bir söylemler alanı meydana getirmiştir. Çevre etiği, insanlar ve doğal çevreleri arasındaki ilişkilerin içinde bulunduğu toplumun değerleri ve kuralları çerçevesinde nasıl şekillenmesi gerektiği, insanın nelere ve kimlere karşı sorumlu olduğu gibi konular ile ilgilenmektedir. Çevre etiğinin amacı, doğanın korunması yanında insanın mutlu olmasını sağlamaktır. Araştırma 2016 yılına kadar Türkiye’de eğitim ve öğretim alanında çevre etiği konusunda gerçekleştirilen tez çalışmalarını incelemek amacıyla yapılmış tarama modelinde betimsel araştırma çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 7 tez çalışması oluşturmaktadır. Bu çalışmalara, YÖK Tez Tarama Merkezine tarama için “çevre etiği” kelimeleri yazılıp ve eğitim-öğretim konu alanı seçilerek ulaşılmıştır. Tezlerin incelenmesi sırasında, tez çalışmalarının yılları, yayımlanan üniversite, tezin türü, araştırmacının cinsiyeti, çalışma grubu, araştırma modeli, araştırma yöntemi inceleme kriteri olarak seçilmiştir. Analizler sonucunda; çevre etiği konusunda 2009 yılından önce eğitim ve öğretim alanında tez çalışmasına rastlanılmadığı ve 2011 ile 2012 yıllarında hiç çalışma olmadığı, çevre etiği ile ilgili çalışmaların en çok 2009 yılında yapıldığı, çalışmaların en fazla Gazi Üniversitesi tarafından yayımlandığı, çalışmaların %85,72’sinin yüksek lisans çalışması olduğu ve tez çalışmalarını yürüten araştırmacıların 6’sının kadın, 1’inin erkek olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonuçları ilgili literatürle detaylıca tartışıldıktan sonra konuyla ilgili önerilere yer verilmiştir.

AnahtarKelimeler:Çevre etiği, tez değerlendirme, betimsel araştırma.

Abstract

The rapid changes and transformations that have taken place in almost every field of social life have brought a field of discourse that has come to the forefront of many field ethical approaches. The relationship between environmental ethics, people and natural environments is concerned with issues such as how society's values and rules should be framed, who is responsible for what and who. The purpose of environmental ethics, besides the protection of nature, is make the people happy. The research is a descriptive research study in the screening model to examine the thesis on environmental ethics in the field of education and training in Turkey until 2016. The study group of this study has 7 thesis studies. In these studies, the word " environmental ethics " was written for the screening of the YÖK (The Council of Higher Education) Thesis Screening Center and the subject area of education was selected. During the examination of the thesis, the years of the thesis, university published, type of thesis, gender of researcher, study group, research model, research method were determined as criterion. As a result of the analyzes,it is determined that it was not seen any studies about the environmental ethics as thesis in the fields of education and training before 2009,there were no studies in 2011 and 2012, and most of the studies related to environmental ethics were carried out in 2009 and most of the studies published by Gazi University, %85,72 of the studies were graduate thesis and the studies carried out by 6 females and 1 male researchers.After discussed, the results of the study in detail with the related literature,it was given place to the proposals about the subject.

Keywords: Environmentalethics, thesisevaluation, descriptiveresearch.

Giriş

Etik, çevre duyarlılığının ortaya çıkmaya başladığı 1960’lı yıllara kadar toplumsal yaşamı düzenlemesiyle sınırlı hükümler olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak, çevre sorunlarının iyice görünür hale gelmesi ve çevrenin dünyanın bu şekilde gündemine girmesiyle birlikte etiğin insanın doğaya ilişkin edimlerini içine alarak yeni bir boyut kazandığı görülmektedir. Böylece insanın doğaya bakışına yön veren yeni bir etik dalı olarak çevre etiği doğmuştur (Özdemir, 2016).

Çevre etiği, insanlar ile doğal çevreleri arasındaki ahlaki ilişkilerin sistemli olarak incelenmesidir. Çevre etiği, ahlak kurallarının insanların doğal dünya karşısındaki davranışlarını yönettiğini ve yönetmesi gerektiğini varsayar. O halde, bir çevre etiği kuramı

*Öğretmen., Milli Eğitim Bakanlığı, deryasnmzim@hotmail.com

bu kuralların neler olduğunu, insanların kimlere ve nelere karşı sorumlulukları bulunduğunu açıklamak ve bu sorumlulukların neden haklı olduğunu göstermek zorundadır (DesJardins, 2006).

Çevre etiği, insanların doğa ve doğa unsurları ile olan ilişkilerinde, neyin doğru neyin yanlış, neyin değerli neyin değersiz, neyin ahlaklı neyin ahlaksız olduğunu araştırır, irdeler, tartar ve tartışır. Fakat tüm bunların sağlıklı tartışılması için doğru ve yanlışın, değerli ve değersiz ne ya da neler olduklarını, bunların kimler tarafından belirlendiği, bunların sabit ve sürekli mi, geçici mi değişken mi oldukları çok büyük önem taşımaktadır. İnsan için iyi ve faydalı olan, doğa için kötü ve zararlı olabilir veya insan için değersiz olan ekosistemler için çok yararlı ve değerli olabilir. Kısaca çevre etiğinde doğa ve insanların faaliyetleri, istekleri ve çıkarları kaçınılmaz olarak çatışmaktadır (Atasoy, 2006).

Çevresel hareketlerin yeni sayılabilir bir akım olduğu sanılsa da, çevre etiğinin kökenlerinin Antik Yunan felsefecilerine kadar dayandığı düşünülmektedir. İnsanın doğayı göz önüne alarak “doğaya uygun” yaşaması düşüncesi, insanlığın ilk dönemlerinden itibaren başlamıştır. Bunun gerekçesi ise, doğaya yaklaşma ve doğaya uymayan bir davranıştan dolayı başka insanlara zarar vermekten korunmaktır (Fırat, 2003).

Çevre etiği, yaşam için uygun bir saygı arayışı içinde insan refahı ile ilgili tek bir kaygının ötesine geçer ve insan dışındaki türlere de saygı gösterir; esasında basit etiğin özünde insan merkeziliği görülmektedir. Çevre etiği doğanın çeşitli yönlerini değerlendirir ve bu yönlerle eşleşen insan sorumluluklarına karar verir (Gautier, 2014). Doğaya karşı sorumlu olmak, yalnızca doğadaki insan dışındaki varlıklarla olan ilişkiyi ifade eder gibi görünse de sosyal, sağlık ve felsefi açılardan bu konularda hassasiyetleri olan, sonuçlarından doğrudan veya dolaylı etkilenen diğer insanlara karşı bir sorumluluğu da içerir (Yıldız, 2016). Kılıç (2008)’a göre, etiğin ve dolayısıyla çevre etiğinin amacı, doğanın korunması yanında insanın mutlu olmasını sağlamaktır. Böylece mutluluğa ulaşmak temel ve ortak amaç olarak belirmektedir.

Ahlak felsefesinin bir dalı olarak ortaya çıkmış olan çevre ahlakı, ülkemizde yeterince yer edinmemiş ve yeterince tartışılmamış olsa da bugün birçok ülkenin okul ve üniversitelerinde ders olarak okutulmaktadır. Çevre için eğitimin vazgeçilmez unsurlarından biri olan çevre ahlakı derslerinin öncelikli amaçları arasında şunlar yer almaktadır (Atasoy, 2006);

Öğrencilerin yaşadıkları çevreyi ve doğayı ekolojik bir bakış açısıyla yeniden keşfetmelerini ve tanımlamalarını sağlamak.

Çevre ve doğa unsurlarına karşı ilgi, merak, duyarlılık ve ahlaki sorumluluk geliştirmek.

İnsanların dışında diğer canlılara karşı da sevgi, saygı, hoşgörü ve duyarlılık geliştirmek.

Çevre sorunlarının çözümünde katılım ve çözüm üretmede sorumluluk almayı teşvik etmektir.

Çevreye yönelik etik kaygılar ve ekolojik anlayışın artması, bireylerin soyut düşünme becerisinin kazanmasına bağlıdır; çünkü ekolojik döngü zaman içerisinde çok geniş ve mikroskobik olduğundan doğrudan algılanamaz ve fark edilemez. Bu nedenle çevre etiği farkındalığının oluşturulabilmesi için bireylerin soyut düşünme becerisine ulaşmış olması gerekmektedir. Çevre ve doğa eğitiminde, empati ve keşif çocuk gelişiminin uygun ve kritik dönemlerinde teşvik edilip, ortaya çıkarılması ve geliştirilmesiyle birlikte çevreyle kurulan bağın toplumsal eylemliliğin kaynağı olarak rol oynayabilecektir (Sobel, 2014).

Bugünkü kuşağın çevreyi gelecek nesiller için koruması çok önemlidir. Bu nesillerin gelecekte hayatlarını doğrudan etkileyecek kararlar karşısında oy ve söz hakkı yoktur. Onların çıkarlarını koruyacak ve nesiller arası bir eşitlik düzeyini sağlayacak tek şey günümüz neslidir (Gautier, 2014).

Türkiye’de çevre etiği alanıyla ilgili yapılmış tez çalışmalarının incelenmesi bu alandaki eğilimleri ortaya çıkarmada, hangi konuların doygunluğa ulaştığını anlamada, ne gibi yeni araştırmalara gereksinim duyulduğunu belirlemede yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, eğitim ve öğretim alanında çevre etiği konusunda yapılmış olan lisansüstü tezlerinin odaklandığı konular, araştırmaların yöntemlerine, yıllarına, üniversitelerine, saha çalışmalarının yapıldığı illere göre incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de Türkçe veya İngilizce olarak yayımlanan eğitim-öğretim konu alanındaki çevre etiği ile ilgili tezlerin yayımlandığı yıl, üniversite, çalışma grubu, kullanılan araştırma yöntemi, yayın yapan enstitü ve anabilim dalı, yayın türü, araştırmacının cinsiyeti, saha çalışmalarının yapıldığı yerler ve araştırmaların genel sonuçları olarak sıralanabilecek kriterler açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda 2016 yılına kadar YÖK’te taranan tezler incelenmiştir. Bu çalışmanın kapsamı, isminde ya da anahtar sözcüklerinde çevre etiği içeren tezlerle sınırlı tutulmuştur. Yukarıda belirtilen genel amaç doğrultusunda, cevap aranmış olan alt problemler aşağıda verilmiştir:

1. Araştırmaların yıllara göre dağılımları nasıldır?
2. Araştırmaların üniversitelere göre dağılımları nasıldır?
3. Araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı nasıldır?
4. Araştırmalarda kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
5. Araştırmaların yayımlandığı enstitü ve anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
6. Araştırmaların yayın türüne göre dağılımları nasıldır?
7. Araştırmalarda araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?
8. Araştırmalarda saha çalışmalarının yapıldığı illere ve bölgelere göre dağılımı nasıldır?
9. Araştırmaların genel sonuçları nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde çalışmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine ait açıklamalar bulunmaktadır.

Çalışma Modeli

Bu çalışma nitel modelde hazırlanmıştır. Çalışmada, 2016 yılına kadar Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) Tez Tarama Merkezi veri tabanındaki eğitim-öğretim konu alanında çevre etiği ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri doküman analizi yapılarak incelenmiştir. Çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2009 yılına kadar herhangi bir tez çalışması olmadığı için 2009 ve sonrası ile 2016 yılına kadar olan YÖK Tez Tarama Merkezi veri tabanında indekslenen 7 tez çalışması oluşturmuştur. YÖK Tez Tarama Merkezine tarama için “çevre etiği” kelimeleri yazılıp, eğitim-öğretim konu alanı seçilerek 7 lisansüstü tez çalışması

listelenmiştir. Tarama işlemi yapılırken, başlığında veya anahtar kelimelerinde çevre etiği kavramını içeren tezler araştırmaya alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan 7 tez çalışması bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada analiz edilmek üzere kapsama dâhil edilen çalışmalar, eğitim-öğretim alanındaki çevre etiği ile ilgili araştırmalardan oluşmaktadır. Çevre etiği ile ilgili çalışmalara 21 Kasım 2016 tarihinde ulaşılmıştır. Hangi araştırmaların betimsel analize dahil edileceğine yönelik seçimler yapılırken tez çalışmasının başlığında, anahtar kelimelerinde veya özetlerinde çevre etiği kavramı olma kriteri gözetilmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezinden PDF uzantılı olarak erişilebilen tezlere ulaşılmaya çalışılmıştır. YÖK Tez Tarama Merkezinde ulaşılabilen tezlerin bir listesi oluşturulduktan sonra erişim olanağı bulunan dijital kopyaya sahip tezler, bilgisayara kayıt edilmiş ve incelenmiştir. Tezlerin incelenmesi sırasında, tez çalışmalarının yılları, üniversite, türü, araştırma modeli, araştırma yöntemi ve kullanılan öğretim tasarımı modelleri Excell dosyasına kaydedilerek incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi aşamasında öncelikle tüm araştırmalar PDF uzantılı elektronik dosya biçiminde ortak bir veri havuzuna kayıt edilmiştir. Daha sonra her bir araştırma Microsoft Excel çalışma sayfasında yazar isimlerine göre satır satır listelenmiştir. Yazar isimleri ile PDF uzantılı dosyalar arasında komutsal bağlantı kurulmuş, bu sayede istenilen araştırma metnine kolaylıkla ulaşılması sağlanmıştır. Bu araştırmada kodlamalar sekiz alt başlık altında gerçekleştirilmiştir. Araştırmalara ait çalışma kimliği ve çalışma içeriği ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bunlar yayın yılı, yayın türü, üniversite, enstitü ve anabilim dalı, kullanılan araştırma yöntemi, çalışma grubu, araştırmacıların cinsiyeti ve saha çalışmalarının yapıldığı iller olarak adlandırılmıştır. Bu alt başlıklara Excel sayfasında birer sütun açılmış (örneğin, yayın türü), her bir sütuna ait kategoriler belirlenmiştir (örneğin, yüksek lisans, doktora). Daha sonra her bir çalışmanın kategorik verileri ilgili sütunlara kodlanmıştır.

Çalışma kapsamında ele edilen veriler elektronik tablolama aracı ile veriler düzenlenmiş ve analiz edilmiştir. Analiz sonucundan elde edilen verilerin betimlenmesi için yüzde ve frekans tablolarından yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, 2009-2016 yılları aralığında YÖK Tez Tarama Merkezi veri tabanında indekslenen 7 tez çalışmasının incelenmesiyle elde edilen bulgular başlıklar halinde yer almaktadır.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı

Yıl	Tez Sayısı	Yüzdesi
2009	3	42,8
2010	1	14,3
2011	0	0
2012	0	0
2013	1	14,3
2014	1	14,3
2015	1	14,3
2016	0	0
Toplam	7	100

Tablo 1 incelendiğinde, eğitim-öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının en fazla 3tez çalışması ile 2009 yılında olduğu görülmektedir. 2009 yılından önce ve 2011, 2012, 2016 yıllarında da eğitim-öğretim alanında çevre etiği ile ilgili YÖK tarafından taranan herhangi bir tez çalışmasına rastlanmamıştır.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez Çalışmalarının Üniversite Dağılımına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının üniversitelere göre dağılımı tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının üniversitelere göre dağılımı

Üniversite	Tez Sayısı	Yüzdesi
Aksaray Üniversitesi	1	14,3
9 Eylül Üniversitesi	1	14,3
Gazi Üniversitesi	2	28,5
İstanbul Üniversitesi	1	14,3
19 Mayıs Üniversitesi	1	14,3
Ortadoğu Teknik Üniversitesi	1	14,3
Toplam	7	100

Tablo 2 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği ile ilgili en fazla tez çalışması 2 tez çalışması ile Gazi Üniversitesi’ne aittir. Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği tez çalışması toplam 6 üniversitede gerçekleştirilmiştir.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Çalışma Grubuna Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının çalışma grubuna göre dağılımı tablo 3’deki gibidir.

Tablo 3: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının çalışma grubuna göre dağılımı

Çalışma Grubu	Tez Sayısı	Yüzdesi
Biyoloji Öğretmen Adayları	1	14,3
Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencileri	1	14,3
Fen Bilimleri Öğretmen Adayları	3	42,8
Hemşirelik Bölümü Öğrencileri	1	14,3
Lise 10. Sınıf Öğrencileri	1	14,3
Toplam	7	100

Tablo 3 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarının çalışma grubunu en fazla Fen Bilimleri Öğretmen Adayları (3 tez çalışması, %42,84) oluşturmuştur. Tez çalışma gruplarının büyük kısmını Eğitim Fakültesi öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının araştırma yöntemlerine göre dağılımı tablo 4’deki gibidir.

Tablo 4: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının araştırma yöntemine göre dağılımı

Araştırma Yöntemi	Tez Sayısı	Yüzdesi
Nicel	4	57,2

Nitel	3	42,8
Toplam	7	100

Tablo 4 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarının %57,2'sinde nicel, %42,8'inde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Enstitü ve Anabilim Dalına Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının enstitülere göre dağılımı tablo 5'deki gibidir.

Tablo 5: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının enstitülere göre dağılımı

Enstitüler	Tez Sayısı	Yüzdesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	3	43
Sosyal Bilimler Enstitüsü	0	0
Fen Bilimleri Enstitüsü	3	43
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	1	14
Toplam	7	100

Tablo 5 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarının %43'ü Eğitim Bilimleri Enstitüleri, %43'ü Fen Bilimleri Enstitüleri ve %14'ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır. Sosyal Bilimler Enstitüleri tarafından tez hazırlanmamıştır.

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının anabilim dallarına göre dağılımı tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının anabilim dallarına göre dağılımı

Anabilim Dalı	Tez Sayısı	Yüzdesi
İlköğretim	2	29
İlköğretim Fen Bilgisi Eğitimi	1	14
İlköğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi	1	14
Hemşirelik Öğretimi	1	14
Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi	2	29
Toplam	7	100

Tablo 6 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmaları en fazla İlköğretim Anabilim Dalı (2 tez çalışması, %29) ile Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı (2, %29) tarafından yapılmıştır.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Yayın Türüne Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının yayın türüne göre dağılımı tablo 7'deki gibidir.

Tablo 7: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının yayın türüne göre dağılımı

Yayın Türü	Tez Sayısı	Yüzdesi
Yüksek Lisans	6	86
Doktora	1	14
Toplam	7	100

Tablo 7 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarının %86'sı yüksek lisans düzeyinde, %14'ü doktora düzeyinde yapılmıştır.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Araştırmacıların Cinsiyetine Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımı tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının araştırmacıların cinsiyetine göre dağılım

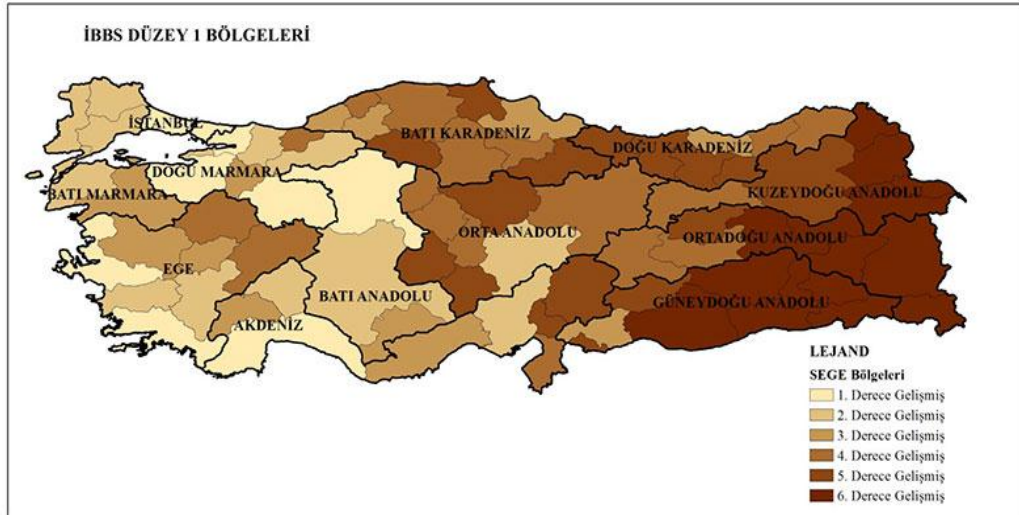
Cinsiyet	Tez Sayısı	Yüzdesi
Erkek	1	14
Kız	6	86
Toplam	7	100

Tablo 8 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarını yürüten araştırmacıların 6'sının kadın, 1'inin erkek olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının yapıldığı İllere ve Bölgelere Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının yapıldığı bölgelerin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Bölge Sınıflandırmasına göre dağılımı ve katılımcı sayıları tablo 9'da verilmiştir.

Bir tez çalışmasında çalışma sahasının yapıldığı illerin isimleri verilmeyip sadece bölge ve katılımcı bilgileri verilmiştir. Tablo 9 bu bilgilerden oluşturulmuştur.

Resim 1: Türkiye İstatistik Kurumu İllerin Gelişmişlik Düzeyleri ve Bölge Sınıflandırma Haritası

Tablo 9: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının yapıldığı bölgelerin TÜİK Bölge Sınıflandırmasına göre dağılımı ve katılımcı sayıları

Bölgeler	Katılımcı Sayısı	Yüzdesi
Akdeniz	119	11,6
Batı Anadolu	39	3,8
Batı Karadeniz	93	9,1
Batı Marmara	77	7,5
Doğu Karadeniz	102	10,0
Doğu Marmara	97	9,5
Ege	91	8,9

Güneydoğu Anadolu	21	2,1
İstanbul	26	2,5
Orta Anadolu	83	8,1
Ortadoğu Anadolu	105	10,3
Kuzeydoğu Anadolu	170	16,6
Toplam	1023	100

Tablo 9 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarını yapıldığı TÜİK bölge sınıflandırmasına göre en fazla katılımcının Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi (170, %16,6), en az katılımcının Güneydoğu Anadolu Bölgesi (21, %2,1) olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının yapıldığı illere göre dağılımı ve katılımcı sayıları tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili tez çalışmalarının yapıldığı illere göre dağılımı ve katılımcı sayıları

İller	Katılımcı Sayısı	Yüzdesi
Ankara	136	10,2
İstanbul	209	15,7
İzmir	56	4,2
Samsun	761	57,3
Trabzon	167	12,6
Toplam	1329	100

Tablo 10 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarının yapıldığı 5 il olduğu tespit edilmiştir. En fazla katılımcının Samsun (761, %57,3), en az katılımcının İzmir (56, %4,2) olduğu görülmüştür.

Eğitim-Öğretim Alanında Çevre Etiği İle İlgili Tez çalışmalarının Sonucuna Yönelik Bulgular

Karahan (2009) çalışmasında Hemşirelik bölümü öğrencilerinin; annelerinin eğitim durumu, aile gelir düzeyleri, en uzun yaşadıkları yerleşim birimleri ve herhangi bir çevre kuruluşuna üye olma durumu ile ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutum puan ortalamaları arasında bir ilişki saptamamıştır. Sonuç olarak hemşirelik öğrencilerinin ekosentrik ve antroposentrik tutuma sahip olduğunu saptamıştır.

Turan (2009) Ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapmış olduğu araştırmasının sonucunda, eleştirel düşünme becerileri öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerini ve çevre etiği yaklaşımlarını olumlu yönde arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Karakaya (2009) araştırmasının sonucuna göre eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik bakış açılarının öğrencilerin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri bölümlere, yetiştikleri çevrelere, bir kütüphaneye sahip olma durumlarına, okudukları kitap türlerine göre anlamlı farklılıklar olduğu tespit etmiştir.

Tuncay (2010) çalışmasında Fen Bilimleri öğretmen adaylarının yerel ve genel çevre sorunlarına karşı sergiledikleri etik uslamlama örüntülerini incelemiştir. Analizler katılımcıların yerel ve genel çevre sorunları karşısında çoğunlukla ekosentrik etik uslamlama örüntüsü sergilediklerini ve çevre sorunlarının yerel ve genel olmasına göre ekosentrik ve antroposentrik etik uslamlama örüntülerinin istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiklerini ortaya koymuştur. Cinsiyet faktörü katılımcıların etik uslamlama örüntüleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmazken, sınıf seviyesinin etik uslamlama örüntüleri üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu saptamıştır.

Bülbül (2013) çalışmasında Fen Bilimleri öğretmenlerinin sahip olduğu çevre etik algılarını belirlenmeyi ve “Çevre Bilimi” dersinin, bu dersi alan öğretmen adaylarının algılarına etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Öğretmen adaylarının bu dersi almasının çevre etik algılarına anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonunda çevre etiği konularının Fen Bilimleri derslerinde ele alınması, bunun sadece ilköğretimle değil ortaöğretim ve yükseköğretim derslerinde de dikkate alınması ve çevre için etik konusunda öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi gibi çeşitli öneriler yapılmıştır.

Uzel (2014) çalışmasında Biyoloji öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik ahlaki muhakemelerini incelemiştir. Öğretmen adaylarının çevre konularına karşı küresel bakış açısından ziyade toplumsal bakış açısı ile yaklaşma eğilimde oldukları görülmüştür. Biyoloji öğretmen adaylarının ahlaki muhakeme örüntülerini etkileyen 11 faktör; insan yaşamına etkisi; deneyimler; görev, sorumluluk ve ilkeler; çevre bilgisi ve bilinci; duygularla yaklaşım; evrensel değerler; medya/popüler kültür; milli değerler; dünyadaki siyasi, sosyal ve ekonomik dengeler; dini inançlar; kararsızlık ve çelişki olarak belirlemiştir.

Özer (2015) çalışmasında ‘Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği’ geliştirmiş ve bu ölçeği çeşitli üniversitelerdeki 3. ve 4. Sınıf Fen Bilimleri öğretmen adaylarına uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin çevre etiği farkındalıklarında sınıf seviyelerine göre bir farklılık bulamamıştır. Ancak üniversitelerin bulunduğu bölgeye göre çevre etiği farkındalıklarında bölgeler arasında anlamlı farklılıkların olduğunu tespit etmiştir. Cinsiyete göre çevre etiği farkındalığının da kızların lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği ile ilgili alanda yapılmış olan çalışmaların ele alındığı bu çalışmada 2009-2016 yılları aralığında yayınlanmış 7 tez çalışması incelenmiştir. Yıllara göre en fazla çalışmanın 2009 yılında yapıldığı, 2009 yılından önce ve 2011,2012,2016 yıllarında çalışmalar olmadığı görülmüştür. Tez çalışmalarının yapıldığı üniversiteler ele alındığında çalışmaların daha çok köklü üniversiteler tarafından yapıldığı, en fazla çalışmanın Gazi Üniversitesi tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Toplamda ise 6 farklı üniversiteden eğitim-öğretim alanında çevre etiği ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 2016 yılı itibarıyla Türkiye’deki üniversite sayısının artışı dikkate alınırca çalışma yapılan üniversite sayısının çok az olduğu görülmektedir.

Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği çalışmalarının çalışma grubunu en fazla Eğitim Fakültesi öğrencileri oluşturmuştur. Bu bağlamda tezlerin en fazla Eğitim Bilimleri Enstitüleri ve İlköğretim Anabilim Dalı ile Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı tarafından yayınlandığı belirlenmiştir. Dikkat çeken bir çalışmanın sağlık alanında tıbbi atıkların çevreye etkileri konusunda Hemşirelik bölümü öğrencilerine çevre etiği algılarının tespit edilmesi olmuştur. Tez çalışmalarının türü ele alındığında en fazla çalışmanın yüksek lisans çalışması olduğu görülmektedir. Yüksek lisans eğitiminden sonra doktora eğitimine devam etme oranı düşük olduğundan yapılmış tez çalışmalarının da yüksek lisans kademesinde fazla olması beklenmektedir. Nitekim bu çalışmada da en fazla tez çalışması yüksek lisans kademesine aittir. Tez çalışmalarında kullanılan araştırma yöntemi ele alındığında tez çalışmalarının ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Tez çalışmalarını yürüten araştırmacılarının (6 kadın, 1 erkek) büyük çoğunluğunu kadınların oluşturması dikkat çekicidir. Tez çalışmalarının yapıldığı sahalara bakıldığında bir tez çalışmasında Türkiye İstatistik Kurumu Bölge Sınıflandırması kullanılmıştır. Buna göre çalışmaların daha çok sanayi, ticaret ve turizmi gelişmemiş, gelişmişlik düzeyi az olan bölge ve illerde yapıldığı görülmüştür. Diğer tez çalışmalarına bakıldığında çalışmaların

büyükşehirlerde yapıldığı, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yeterli çalışmaların olmadığı belirlenmiştir.

Tez çalışmalarında katılımcıların çevre etiği tutumu ve farkındalıkları farklı değişkenler açısından ele alınmıştır. Karahan(2009), Turan (2009) ve Tuncay (2010) çalışmalarında öğrencilerin çevre etiğine yönelik tutum ve farkındalıklarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Karakaya (2009) ve Özer (2015) öğrencilerin çevre etiği tutum ve farkındalıklarının cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu, Tuncay(2010) ise anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Tuncay (2010) çalışmasında çevre etiği tutumunun sınıf seviyesine göre öğrencilerin farklılaştığını tespit ederken Özer(2015) çalışmasında öğrencilerin sınıf seviyelerine göre anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Eğitim fakültesi bölüm öğrencileri ile ilgili Karakaya (2009)'nın çalışmasında çevre etik algılarında bölümler arası farklılık söz konusu iken, Bülbül(2013)'ün çalışmasında “Çevre Bilimi ve Çevre Eğitimi” derslerinin çevre etiği farkındalığı konusunda öğrenciler arasında bir farklılaşma sağlamadığı sonucuna ulaşmıştır. Uzel (2014) çalışmasında öğrencilerin çevre etiği bakış açılarının toplumsal yönde olduğu, Turan (2009) da öğrencilere eleştirel düşünme becerisi öğretiminin çevre etiği farkındalığını arttırdığının sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan değerlendirme göstermektedir ki Eğitim-Öğretim alanında çevre etiği tez çalışmalarının sayısının yeterli olmadığıdır. Bunun için tez çalışmalarını arttırmak için;

Fen, sosyal, eğitim, sağlık, ziraat, din ve yönetim bilimlerinde çalışmalar yapan akademisyenlerin disiplinler arası çalışma alanı gerektiren çevre etiği konusunda çalışmalar yapmaları desteklenebilir.

Kamu çalışanları ve öğretmenler, Eğitim fakültesi öğrencileri dışındaki diğer yükseköğretim öğrencileri ile ilgili çevre etiği konusunda çalışmalar yapılabilir.

Yükseköğretim kurumlarında yer alan çevre ile ilgili derslere giren akademisyenlerin çevre etiği yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Atasoy, E. (2006). *Çevre İçin Eğitim*, Ezgi Kitapevi, ISBN:975860652-2, Bursa.352s.
- Bülbül, S. (2013). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Etiği Algıları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara. 75s.
- DesJardins, J.R. (2006). *Çevre Etiği*, Çeviren: Ruşen Keleş, İmge Kitabevi, ISBN: 975-533-471-8, Ankara.539s.
- Fırat, A. S. (2003). Çevre Etiği Kavramı Üzerine Yeniden Düşünmek. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58 (3), s.105-144.
- Gautier, C. (2014). *Petrol, Su ve İklim*, Çeviren: Sevgi Genç, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları. ISBN:978-975-403-946-7. Ankara.363s.
- Karaca, C. (2008). Çevre, İnsan ve Etik Çerçevesinde Çevre Sorunlarına ve Çözümlerine Yönelik Yaklaşımlar, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12, 1, s.19-33.
- Karahan, G. (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Ekosentrik, Antroposentrik ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.75s.
- Karakaya, Ç. (2009). Antroposentrik (İnsanı Merkeze Alan) Ve Nonantroposentrik (İnsanı Merkeze Almayan) Yaklaşımlara Göre Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bakış Açuları, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Samsun. 78s.
- Karataş, A. (2013). *Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Çevre Eğitiminin Rolü ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. 279s.

-
- Kılıç, S. (2008). *Çevre Etiği Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sonuçları*. Orion Kitabevi, ISBN:978-9944-769-08-2, Ankara.254s.
- Özdemir, O. (2016). *Ekolojik Okuryazarlık ve Çevre Eğitimi*. Pegem Akademi, ISBN:978-605-318-597-0, Ankara.132s.
- Özer, N. (2015). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Etiğine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Aksaray. 126s.
- Sobel, D. (2014). *Ekofobiyi Aşmak Doğa Eğitiminde Kalbin Yeri*, Çeviren: İlkur UrkunKelso, Yeni İnsan Yayınevi, ISBN:978-605-5895-38-9, İstanbul. 80s.
- Tuncay, B. (2010). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yerel ve Genel Çevre Sorunlarına Karşı Sergiledikleri Etik Uslamlama Örüntüleri, Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.132s.
- Turan, S. (2009). Eleştirel Düşünme Becerilerini Temel Alan Biyoloji Dersinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Ekolojik Etik Yaklaşımlarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir. 264s.
- Uzel, N. (2014). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Ahlaki Muhakemeleri, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.146s.
- Yıldız, M. (2016). *Doğa Koruma ve Ormancılıkta Kamudaki Karar Vericilerin Çevre Etiği Algısının Uygulama Etik Açısından Deđerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
-